

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI SMŻ w 2013 ROKU

W 2013 roku Stowarzyszenie Miłośników Żubrów pozyskało 10 nowych członków i na koniec 2013 roku liczyło 198 członków, w tym 13 wspierających. Działalność Stowarzyszenia realizowana była zgodnie z celami zapisanymi w Statucie.

Wzorem lat ubiegłych Stowarzyszenie aktywnie uczestniczyło w realizacji programu hodowlanego oraz wymiany zwierząt między ośrodkami, w tym:

- na przełomie lutego i marca trzy białowieskie żubry: urodzona w 2008 r Połtawa, roczna Poluna i byk Podbieg z 2010 r. pojechały do Kazachstanu, gdzie powstała nowa hodowla żubrów. Trasa podróży wiodła przez Litwę, bo tam do naszych zwierząt dołączyły żubry litewskie. Nowo powstały ośrodek zlokalizowany w pobliżu stolicy Kazachstanu – Astany to teren o powierzchni 90 ha, w znacznej części zalesiony;
- na początku maja przewieziono dwie samice, Portofino i Powinetę z Wolińskiego Parku Narodowego do Ośrodka Hodowli Żubrów w Smardzewicach. Przyjechał tu także samiec Poszyt z Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie;
- ze Smardzewic wyjechały dwa byki: Pospałek i Posłaniec III, by zasilić stado w Puszczy Boreckiej;
- do warszawskiego zoo trafiły żubrzyce Pogódka i Pociemna z OKL w Gołuchowie. Majowe transporty zwierząt zostały sfinansowane z projektu „Ochrona *ex situ* żubra *Bison bonasus* w Polsce”.
- w czerwcu do Pokazowej Zagrody Zwierząt w Ośrodku Kultury Leśnej w Gołuchowie przyjechała 15-letnia żubrzyca Pojętna z ogrodu zoologicznego w Lesznie;
- w końcu sierpnia do zagrody aklimatyzacyjnej w Puszczy Knyszyńskiej, w Nadleśnictwie Krynki, przyjechały pierwsze żubry – dwa młode byki z Kiermus: urodzone w 2011 roku Powijak II i Powijak III.

Do sukcesów hodowlanych należy pojawianie się przychówka. W roku sprawozdawczym odnotowaliśmy:

- w Zagrodzie Pokazowej Żubrów Wolińskiego Parku Narodowego w maju urodziła się samiczka, a 7 lipca byczek;
- w minizoo w pobliżu Człuchowa, przy stacji Canpol, urodziła się w czerwcu żubrzyca;
- w Ośrodku Kultury Leśnej w Gołuchowie w maju przybyły dwa żubry – byczki, w sierpniu dołączył do nich trzeci a na początku września czwarty;

- w Ośrodku Hodowli Żubrów w Niepołomicach na początku lipca doliczono się 5 nowych zwierząt;
- drawskie stado powiększyło się o co najmniej 9 nowych żubrząt;
- w Ostoi Żubrów w Kiermusach we wrześniu urodził się kolejny żubr;
- w Zwierzyńcu Bałtowskim (JuraParku) w połowie września przyszedł na świat byczek.

Borykaliśmy się w dalszym ciągu z problemem gruźlicy stwierdzonej w ubiegłym roku na terenie Nadleśnictwa Stuposiany. Decyzję o eliminacji 25 żubrów z wolnego stada żyjącego w tym rejonie, u którego stwierdzono tę chorobę, podjęto na spotkaniu specjalnej Komisji Hodowlanej, złożonej z naukowców, leśników i lekarzy weterynarii. Na podstawie decyzji o likwidacji stada złożonej do Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska dokonano tego definitywnie do końca września.

Podczas corocznego spotkania grupy European Bion Conservation Center EBCC omówiono bieżące problemy dotyczące ochrony żubra, z którymi borykają się hodowcy w różnych krajach Europy. Wspólnym problemem wszystkich osób zainteresowanych ochroną żubra w ujęciu międzynarodowym jest niejednoznaczny status prawny tego gatunku. Na przykład w Polsce żubr jest gatunkiem prawnie chronionym, więc wszystkie decyzje, które go dotyczą zapadają na szczęblu Ministerstwa Środowiska. Dla porównania, w Niemczech wszystkie żubry (nawet ze stad wolnościowych) są własnością prywatnych osób lub innych podmiotów, a ponadto podlegają przepisom weterynaryjnym dla bydła. Celem działań EBCC jest wypracowanie bardziej jednolitego statusu prawnego żubra, takiego który służyłby ochronie gatunku na poziomie globalnym. Status ten powinien dotyczyć nie tylko krajów należących do UE, ale również innych krajów europejskich. Powinna być ustalona kwestia m.in. odpowiedzialności za straty wyrządzone przez żubry w rolnictwie czy w leśnictwie, kwestia ochrony gatunku, aby właściciel nie mógł zlikwidować stada bez zapowiedzi i możliwości przemieszczenia zbędnych dla niego zwierząt. Wyjaśnienia i wprowadzenia wymaga też kwestia użytkowania populacji poprzez kontrolowane odstrzały w formie polowania, oczywiście odstrzały komercyjne prowadzone pod ściśle określonymi warunkami i kontrolą.

Kolejną kwestią poruszoną podczas spotkania był status populacji żubra bytującej w białoruskiej części Puszczy Białowieskiej i w innych populacjach w tym kraju. W Księdze Rodowodowej Żubrów populacje w Białorusi należą do linii nizinnej (LB) i to zostało zakwestionowane przez genetyków Instytutu Biologii Ssaków na podstawie przeprowadzonych badań molekularnych. Sugestia przynależności tej populacji do linii białowiesko-kaukaskiej może mieć związek z błędem drukarskim w zeszycie KRŻ za lata 1965-1969. W tabeli *Uzupełnienia i poprawki do rejestrów poprzednich (Additions and corrections to former lists)* wydrukowano informację o transferze samca 1229 POMYŚLNY do Białorusi. Imię tego samca jest wydrukowane o jeden wers wyżej, co powoduje, że na wysokości jego imienia pojawiła się informacja o poprzednim zwierzęciu, a była nim krowa 979 Purella (linia LC). W ten sposób samiec 1229 POMYŚLNY w interpretacji niektórych ma niepewną przynależność do linii nizinnej. Pomyłka była wyjaśniana, a imię samca było

wydrukowane prawidłowo, jako żubra linii nizinnej, pogrubioną czcionką. Poza tym krowa Purella żyła w Pszczynie, a POMYŚLNY urodził się w Białowieży. Zatem nie ma żadnych wątpliwości, co do przynależności do linii nizinnej samca POMYŚLNY. W opinii dr Zuzy Nowak badania muszą być zweryfikowane i porównanie musi dotyczyć innych populacji w Europie. Zwróciła się ona do hodowców w Białorusi z prośbą o przekazanie reprezentatywnej liczby prób biologicznych do badań porównawczych. Wobec zaistniałej sytuacji EBCC Board uznał, że status populacji żubrów z białoruskiej części Puszczy Białowieskiej pozostaje bez zmian.

W związku z potrzebą zaktualizowania danych dotyczących liczby oraz zasięgu wolnych populacji żubra bytujących na terenie Europy, uczestnicy spotkania zostali poproszeni o nadesłanie potrzebnych informacji. Kraje posiadające wolne populacje żubrów to: Białoruś, Niemcy, Litwa, Polska, Rosja, Słowacja, Ukraina, Rumunia i najprawdopodobniej Łotwa. Podczas spotkania wspomniano, że opiekunowie żubrów z półwolnego stada bytującego w Bułgarii są również zainteresowani dołączeniem do EBCC.

Ważną kwestią związaną z funkcjonowaniem EBCC jest zdobycie funduszy na jego podstawową działalność, jaką jest międzynarodowa współpraca, działalność edukacyjna i promocyjna. W związku z tym, kolejny raz powrócił temat wnioskowania o dofinansowanie w ramach Instrumentu Finansowego UE: LIFE +. Planowane jest złożenie projektu w celu zdobycia funduszy. W związku z niepowodzeniem poprzednio złożonych wniosków planowane są konsultacje z profesjonalną firmą projektową oraz dopasowanie potrzeb EBCC do polityki unijnej z zakresu priorytetów w ochronie przyrody.

Stowarzyszenie Miłośników Żubrów realizując postanowienia umowy zawartej z Zachodniopomorskim Towarzystwem Przyrodniczym w ramach projektu pt. „Ochrona żubrów *in situ* w województwie zachodniopomorskim” zorganizowało w minionym roku kalendarzowym warsztat z zakresu hodowli i ochrony żubrów. Warsztat odbył się w Sycowicach, w województwie lubuskim, w dniu 5 kwietnia. Jednodniowe spotkanie poświęcone było ochronie żubrów i działaniom mającym na celu wzmocnienie populacji i zwiększenie liczebności zwierząt. Autorami przygotowanych prezentacji byli specjaliści od lat zajmujący się tą tematyką. Sycowicka zagroda, wybudowana przy finansowym wsparciu SMŻ (w ramach projektu „Ochrona *ex situ* żubra w Polsce”) jest już zasiedlona i od maja ub.r. mieszka w niej 5 żubrów: 3 krowy, jeden byk i jeden młody byczek, który urodził się już w zagrodzie. Na warsztaty przybyli do Sycowic przede wszystkim przedstawiciele lokalnych samorządów i Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp. – łącznie blisko 30 osób. Przygotowane prezentacje spotkały się z zainteresowaniem i wywołały ożywioną dyskusję. Wizyta w zagrodzie pozwoliła uczestnikom spotkania naocznie przekonać się, że żubry są w bardzo dobrej formie. Nad ich kondycją czuwa bezpośrednio Instytut Ekologii Stosowanej w Skórzynie.

W marcu Prezes Stowarzyszenia uczestniczyła w Augustowie w warsztatach dotyczących planów ewentualnego wsiedlenia żubrów do Puszczy Augustowskiej. Warsztaty zorganizowane były w ramach projektu „Ochrona *in situ* żubra w Polsce

- część północno-wschodnia". W spotkaniu wzięło udział ponad 30 osób. Na sali przeważali leśnicy, byli też delegaci Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Białymstoku oraz przedstawiciele lokalnych samorządów. Spotkanie miało na celu jak najszerze zapoznanie z projektem wszystkich zainteresowanych i niezwłoczne wyjaśnienie pojawiających się wątpliwości. Chodzi o stworzenie w Puszczy wolnego stada liczącego ok. 35 zwierząt. Uczestnicy wysłuchali kilku interesujących (i jak podkreślali później w dyskusji - stojących na bardzo wysokim poziomie merytorycznym) prezentacji. Prelegenci omówili badania dotyczące siedlisk Puszczy, ze szczególnym uwzględnieniem nadleśnictw Augustów i Płaska.

W marcu Stowarzyszenie podpisało umowę z Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych dotyczącą napisania w języku polskim podręcznika najlepszych praktyk dotyczących ochrony żubra w ramach projektu pod nazwą „Ochrona różnorodności biologicznej na obszarach leśnych, w tym w ramach sieci Natura 2000 - promocja najlepszych praktyk (Best for Biodiversity)” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Instrumentu Finansowego LIFE+, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Lasów Państwowych.

W dorocznym święcie SGGW, czyli w tzw. Wielkiej Majówce w dniach 17 i 18 maja i tym razem udział wzięło Stowarzyszenie Miłośników Żubrów. Ustawione dwa namioty Stowarzyszenia cieszyły się dużym powodzeniem. Najwięcej atrakcji przygotowano dla dzieci, ale i dorośli mieli okazję dowiedzieć się czegoś ciekawego. Wszystkim szczególnie podobało się odciskanie tropów zwierząt w masie solnej oraz odgadywanie, jakie zwierzę taki ślad zostawia. Zainteresowanie budziły żubrowe kości, zadawano wiele pytań dotyczących żubrów, a także bizonów, które zaczynają się w Polsce pojawiać. Wyjaśnialiśmy, dlaczego sprowadzanie bizonów do Polski budzi poważny niepokój specjalistów zaangażowanych w ochronę naszego rodzimego żubra. Uzasadnialiśmy, dlaczego kilkudziesięcioletnie wysiłki zmierzające do odtworzenia cennego gatunku jakim jest dla nas żubr, byłyby zaprzepaszczone w razie ucieczki bizona z jego hodowli i skrzyżowania go z żyjącymi w naturze żubrami. Oprócz żubrowych zgadywanek i układanek na stoisku dostępne były pyszne krówki owinięte w papierki z logo SMŻ, którymi odwiedzający chętnie się częstowali. Majowa impreza pokazała po raz kolejny, że wiedza o „królu puszczy” - największym zwierzęciu Europy, jest niestety nie najlepsza i nigdy dość działań, by tę sytuację poprawić.

W sobotę 10 sierpnia Stowarzyszenie Miłośników Żubrów uczestniczyło w VII edycji Dnia Żubra w Lutowiskach. W tym roku impreza ta była częścią obchodów Karpackiego Roku Żubra, ogłoszonego 30 stycznia w Solinie przez marszałka województwa podkarpackiego, pana Mirosława Karapytę. Byliśmy współorganizatorem zarówno Roku Żubra jak i święta Lutowisk. Na naszym stoisku promocyjnym można było dostać drobiazgi związane z żubrami oraz wziąć udział w quizach. Dla dzieci przygotowano kolorowanki i edukacyjne zabawy a także pokaz - na modelach - transportu żubrów. Przygotowano atrakcyjne nagrody i upominki, oczywiście z żubrami związane.

Ważnym punktem obchodów Dnia Żubra było wręczenie statuetek Bieszczadzkiego Żubra 2013, przyznanych przez Kapitułę Miłośników Bieszczadzkiej Przyrody. W tym roku otrzymali je: Edward Balwierczak, dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie i Franciszek Kaźmierczyk. Wśród nominowanych do nagrody znalazł się dr hab. Wojciech Bielecki, lekarz weterynarii z SGGW, członek SMŻ, specjalizujący się w medycznej opiece nad żubrami.

Stowarzyszenie zorganizowało, przy współpracy Lasów Państwowych, XI międzynarodową konferencję naukową "Żubry w Karpatach", która odbyła się w Czarnej k.Ustrzyk Dolnych (Bieszczady) w dn. 5 - 6 września. Uczestniczyło w niej łącznie 150 osób z Polski i 12 innych państw europejskich: Belgii, Białorusi, Czech, Danii, Hiszpanii, Holandii, Niemiec, Rosji, Rumunii, Ukrainy, Szwecji i Węgier. Wygłoszono 55 referatów, prezentacji i doniesień. Na konferencję przyjechali naukowcy, leśnicy, lekarze weterynarii, hodowcy - ci, którym na żubrach bardzo zależy i którzy działając na wielu polach starają się, by nasze pomnikowe zwierzęta żyły w jak najlepszych warunkach, odznaczały się dobrą kondycją, a ich populacja stale rosła. Zdaniem uczestników konferencji, te coroczne spotkania żubrologów mają bardzo duże znaczenie w rozwijaniu wzajemnych kontaktów i bezpośredniej wymianie najświeższych informacji. Są one nie do przecenienia, bo nawet najbardziej ożywiona korespondencja nie zastąpi bezpośrednich rozmów.

Podczas konferencji omawiano zagadnienia związane z gruźlicą żubrów z uwzględnieniem sposobów zwalczania i diagnostyki laboratoryjnej tej choroby. Tematyka gruźlicy i zagrożenia związane z występowaniem jej wywołały gorącą dyskusję wśród słuchaczy. Kolejne prezentacje dotyczyły bieszczadzkiej populacji żubrów; możliwości wzbogacania puli genowej, zmienności rejonów koncentracji zwierząt. Część referatów dotyczyła badań genetycznych gatunku *Bison bonasus* tj. analizy struktury genetycznej przy użyciu markerów SNP, różnic genetycznych między stadami żubrów bytującymi w Bieszczadach, kolekcjonowania prób i analiz DNA prowadzonych w Niemczech. Przedstawiono także wyniki analizy markerów mikrosatelitarnych wykonanej u 5 osobników zamieszkujących teren poligonu wojskowego w Czechach. Spośród 15 loci mikrosatelitarnych, 13 wykazało polimorfizm. Wysłuchaliśmy wystąpienia dotyczącego projektu „Rewilding Europe” podczas którego przedstawiono założenia planu wsiedlania żubrów w górach Tarcu w Rumunii. Wśród najważniejszych koncepcji znalazło się przywrócenie naturze ok. 1 mln ha terenów mające nastąpić do 2020 roku, ponadto dla żubra, który jest kluczowym elementem ekosystemu planowane jest stworzenie 5 obszarów pilotażowych, dla populacji liczących docelowo powyżej 100 osobników. W następujących po sobie referatach omówiono warunki bytowania żubrów na wyspie Bornholm, na wydmach w Holandii, w Białorusi i na Węgrzech. Wysłuchaliśmy informacji dotyczących zmian diety żubra i innych dużych roślinożerców w okresie Holocenu przy wykorzystaniu metody z oznaczeniem mikrośladów na szkliwie zębów oraz analiz izotopowych, dowiedzieliśmy się także, że na 25 gatunków drzewiastych żubry zgryzają 18, z czego najchętniej graby, dęby i jesiony. Z bardzo dużym zainteresowaniem spotkały się dwa wystąpienia: pierwsze

dotyczyło bliźniąt żubra urodzonych w Eriksberg, podczas którego Pan Tommy Svensson wyświetlił relację fotograficzną z pierwszego roku życia młodych cieliczek, które są niemal nierozłączne. Druga historia, zobrazowana serią zdjęć i dwoma krótkimi filmami nagranych przez Pana Rainera Glunza, dotyczyła cielaka urodzonego w wodzie. Żubrzyca w trakcie porodu postanowiła ochłodzić się w pobliskiej rzece, w efekcie cielę miało okazję doświadczyć nieplanowanej kąpieli, na szczęście wszystko skończyło się dobrze. Zwrócono również uwagę na tematy profilaktyki, z naciskiem na konieczność utrzymywania zasad higieny oraz prewencji przeciw pasożytniczej. Omówiono zasady techniki sedacji u żubrów, a także metody pobierania krwi. Opisano przypadki zachorowań oraz urazów zdarzających się u żubrów, m.in. z powodu niewystarczającego zabezpieczenia infrastruktury zagrodowej. Następnie uczestnicy mieli okazję zapoznać się z osiągnięciami infrastrukturalnymi projektu „Ochrona *ex-situ* żubra *Bison bonasus* w Polsce”, ze szczególnym uwzględnieniem zagrody i sprzętów znajdujących się w Sycowicach oraz pomieszczeń i wyposażenia Banku Genów. Wznowiona została dyskusja nad problemem zainfekowania pasożytem *N. caninum* wśród żubrów. W roku 2013 zespół profesora Cabaja z Instytutu Parazytologii PAN w Warszawie świętował 10-cio lecie pracy naukowej nad tym zagadnieniem. Z wieloletnich obserwacji nasuwają się wnioski na temat niekorzystnego wpływu *N. caninum* na proces rozrodu u żubrów, co sugeruje, że seropozytywne wyniki samic powinny stanowić przeciwwskazanie do włączania tych samic w proces hodowli. Przedstawiono również najnowsze badania składu jakościowego mikrofauny żwacza żubrów populacji rosyjskiej, omówiono fizyko-chemiczne parametry środowiska żwacza, skład i gęstość populacji fauny żwaczowej żubra europejskiego. Wystąpienia przedstawiające badania telemetryczne w Rosji oraz polskie badania traktujące o teledetrii GPS w teorii i praktyce spotkały się jak zwykle z dużym zainteresowaniem słuchaczy i skłoniły do ożywionej wymiany poglądów. Na zakończenie konferencji poruszono problem metod pobierania próbek włosowych żubra w terenie, z przeznaczeniem do analiz genetycznych. Zaprezentowano metodologię pobierania, miejsca, z których należy pobierać próbki, sposoby przechowywania, konserwacji oraz opisywania prób. Podkreślono znaczenie prawidłowej metodyki pobierania materiału dla przydatności próbek w analizach genetycznych. Podczas konferencji dwa wystąpienia dotyczyły wymarłych gatunków zwierząt. Jedna z tych prezentacji przedstawiała wyniki sekwencjonowania genomu mitochondrialnego tura, druga natomiast była relacją z wyprawy do Kambodży i Wietnamu w celu znalezienia próbek materiału genetycznego gatunku *Bos sauveli*.

Od kilku lat podczas dorocznej międzynarodowej konferencji żubrowej decyzją Zarządu Stowarzyszenia Miłośników Żubrów osobom szczególnie zasłużonym w działaniach na rzecz ochrony żubra zarówno w Polsce, jak i za granicą, przyznawane są tytuły Miłośnika Żubrów potwierdzone dyplomami oraz statuetki królewskiego zwierzęcia. 5 września w Czarnej wyróżniono:

- Regionalną Dyрекcyję Lasów Państwowych w Krośnie - nagrodę odebrał dyrektor RDLP Krosno, Edward Balwierczak. Dyrektor Balwierczak dziękując za wyróżnienie podkreślił, że traktuje tę nagrodę, jako wyraz uznania dla wszystkich leśników, którzy włożyli bardzo wiele wysiłku i pracy, by populacja żubrów w Bieszczadach tak szybko zaaklimatyzowała się po ponownym wprowadzeniu w te góry i nadal dobrze się rozwijała;

- Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Bieszczadzkie”. Utworzony 2 lata temu LKP „Lasy Bieszczadzkie” działa na rzecz ochrony przyrody z uwzględnieniem ochrony żubrów. Gospodarują tu trzy nadleśnictwa: Cisna, Lutowiska i Stuposiany. Statuetkę żubra dla Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Bieszczadzkie” odebrali nadleśniczy Marek Bajda z Lutowisk i Jan Mazur ze Stuposian (na uroczystości zabrakło nadleśniczego z Cisnej);

- zagranicznym laureatem corocznej nagrody SMŻ został w tym roku dr Joachim Menzel z Niemiec, który prowadzi szeroko zakrojony projekt badań DNA wszystkich żyjących w Niemczech żubrów. Założeniem rozpoczętego w ubiegłym roku projektu jest m.in. to, by hodowcy nie ponosili w związku z pobieraniem prób żadnych kosztów oraz by nie musieli ich sami organizować. Podczas wygłoszonej w trakcie konferencji prezentacji dr Joachim Menzel pokazał, że udaje mu się ten cel osiągnąć. Projekt będzie trwał do 2014 r., a otrzymane dotacje wyniosły już 55 tys. euro;

- czwarta statuetka i dyplom Miłośnika Żubrów trafiła do prof. Kajetana Perzanowskiego, szefa Stacji Badawczej Fauny Karpat Muzeum i Instytutu Zoologii PAN w Ustrzykach Dolnych. Profesor bierze udział w ochronie i badaniach bieszczadzkiej populacji żubrów, prowadzi również zakrojony na wiele lat projekt zwiększania liczby tych zwierząt w Karpatach Wschodnich.

Wręczenie nagród uświetnił występ sygnalistów myśliwskich.

Wspaniała pogoda pozwoliła wszystkim docenić piękno Bieszczad podczas plenerowej wycieczki do zagrody pokazowej żubrów w Mucznej, w nadleśnictwie Stuposiany, oraz na ścieżkę edukacyjną w Bieszczadzkim Parku Narodowym.

Wzorem ubiegłych lat SMŻ wydało kolejny zeszyt dwujęzycznego biuletynu „Żubr i jego ochrona” (European Bison Conservations Newsletter) zawierający prace naukowe i referaty wygłoszone podczas konferencji. Uczestnicy bardzo korzystnie wyrazili się o poziomie merytorycznym i organizacyjnym konferencji.

Konferencja była wspierana finansowo przez Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, za co bardzo dziękujemy.

W roku 2011 Stowarzyszenie Miłośników Żubrów przyłączyło się do realizacji projektu edukacyjnego skierowanego do dzieci w wieku przedszkolnym oraz do szkół podstawowych a realizowanego przez Agencję Rozwoju i Promocji Ziemi

Pszczynskiej i Ośrodek Edukacji Ekologicznej przy Pokazowej Zagrodzie Żubrów w Pszczynie. Projekt ten kontynuowany był również w roku 2013. Stowarzyszenie realizowało swoje działania w Ogrodzie Zoologicznym w Warszawie oraz w Ośrodku Hodowli Żubrów Białowieskiego Parku Narodowego. Przeprowadzono interaktywne zajęcia z dziećmi dla 34 grup w Warszawie (1 100 dzieci) i 33 grup (1 303 dzieci) w Białowieży. W realizacji zajęć pomocne były książeczki-zeszyty, w których zamieszczono żubrowe kolorowanki, zagadki i quizy - wszystko dostosowane do trzech grup wiekowych dzieci: dla przedszkolaków, dla klas I-III oraz dla klas IV-VI. Materiały te opracowane zostały przez Agencję Rozwoju i Promocji Ziemi Pszczynskiej przy współudziale Stowarzyszenia Miłośników Żubrów. Korzystano także z płyty CD, opracowanej przez SMŻ (wydanej w ubiegłym roku). Treść płyty zawiera informacje o historii zagłady i przywrócenia żubra środowisku naturalnemu, o biologii gatunku, miejscach występowania i budowie anatomicznej. Podsumowanie wiadomości stanowią wirtualne zawody sportowe z udziałem człowieka i żubra, które uświadamiają dzieciom możliwości i ograniczenia obu gatunków.

W lutym Profesor Wanda Olech, Magda Trzeciak i Antek Piasecki ze Stowarzyszenia Miłośników Żubrów byli gośćmi wystawy o lasach zorganizowanej w znanej zabytkowej wieży Rundetårn (pol. Okrągła Wieża), w centrum Kopenhagi. Wystawa o nazwie „Forests in your pocket” była poświęcona wybranym lasom rozmieszczonym w kilku częściach świata - ich bogactwu, urodzie, różnorodności i wyjątkowości z racji bycia miejscem życia zwierząt. Kuratorkami były dwie miłośniczki przyrody, Inger Kærgaard i Marie Sigvardt, które przygotowały ekspozycję we współpracy m.in. z Ambasadą RP w Danii oraz Duńskim Towarzystwem Ochrony Przyrody. Szczególną uwagę poświęcono Puszczy Białowieskiej, jako jednemu z najcenniejszych obszarów przyrodniczych Europy. W ramach „Dnia Polskiego Lasu”, prof. Wanda Olech opowiadała o uratowaniu żubrów przed wyginięciem, ich ochronie i rozwoju populacji. Natomiast Magda Trzeciak i Antek Piasecki przygotowali lekcję o żubrach dla najmłodszych, pełną atrakcji, konkursów i zagadek. Duńczycy bardzo interesują się żubrami. Od maja ubiegłego roku na wyspie Bornholm żyje 7 zwierząt sprowadzonych z Polski.

W lipcu, w Mirosławcu (woj. zachodniopomorskie), zorganizowano konferencję „Blżej Natury - Tropem wilka i żubra” zorganizowaną przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Szczecinie oraz Urząd Miasta i Gminy Mirosławiec. Wśród zaproszonych prelegentów byli członkowie Stowarzyszenia Miłośników Żubrów, prof. Wanda Olech oraz opiekunowie zachodniopomorskiej populacji - Magda i Maciej Tracz.

Piątego sierpnia na antenie I programu Polskiego Radia gościem audycji „Naukowy zawrót głowy” o godz. 21.30 była prof. Wanda Olech-Piasecka. Rozmowę prowadził znany dziennikarz naukowy red. Krzysztof Michalski, a tematem były oczywiście żubry - ich ochrona, życie, projekty wspomagające ich rozwój, a także badania naukowe.

W maju odbyło się jedyne w tym roku spotkanie z cyklu „Dookoła żubra”. Pan Gustaw Kisielinski opowiadał o bizonach – o ich historii, znaczeniu w życiu i kulturze dawnych północnoamerykańskich Indian oraz współczesnych mieszkańców USA, a także oczywiście o zwyczajach tych zwierząt. Prezentację przygotował Gustav Kisielinski, który przyjechał do Polski ze Stanów Zjednoczonych i obecnie jest studentem III roku weterynarii na SGGW. Zgromadził wiele interesujących informacji na temat bizonów, podzielił się także swoimi wrażeniami z podróży do Parku Narodowego Yellowstone, gdzie zobaczyć bizony nie jest szczególnie trudno. Zdarza się, że wchodząc stadnie na drogi na dłuższy czas blokują ruch, są jednak nieodmiennie ogromną atrakcją.

W końcu kwietnia, Stowarzyszenie Miłośników Żubrów, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku, Białowieski Park Narodowy oraz SGGW – Wydział Nauk o Zwierzętach podpisały porozumienie o współpracy dotyczącej szeroko rozumianej ochrony żubra i rozwoju jego populacji. „Strony deklarują chęć podjęcia wspólnego wysiłku mającego na celu poprawę stanu zachowania żubra w rejonie północno-wschodniej Polski poprzez wszelkie działania z zakresu dobrych praktyk, badań naukowych i edukacji” – to fragment podpisanego dokumentu. Stowarzyszenie Miłośników Żubrów, bazując na swoim wieloletnim doświadczeniu w dziedzinie edukowania na różnym poziomie będzie wspierać działania naukowe, wdrożeniowe i terenowe. Zaangażowane strony, mogące wykazać się już wieloma poważnymi osiągnięciami w pracach dotyczących żubrów, ich ochrony i dbałości o ich dobrostan, prowadzonymi od wielu lat, zamierzają wspólnie ubiegać się o fundusze na realizację projektów związanych z założonymi celami. Można mieć nadzieję, że projekty firmowane przez tak fachową grupę będą miały większą szansę na akceptację.

W czerwcu Stowarzyszenie przygotowało wniosek o dofinansowanie projektu w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Program Operacyjny PL 02 „Ochrona różnorodności biologicznej i ekosystemów”; Fundusz Małych Grantów. Biorąc pod uwagę doświadczenia zdobyte w realizacji ogólnopolskiego projektu edukacyjnego „Tropem żubra” oraz skromną wiedzę społeczeństwa na temat polskiej przyrody, o czym świadczą wyniki testów i zagadek zadawanych uczestnikom pikników naukowych (Dni SGGW, Dzień Żubra w Lutowiskach) Stowarzyszenie przygotowało nowy projekt edukacyjny, uwzględniający specyfikę nauczania przedmiotu „przyroda” w szkołach i zdaniem twórców projektu odpowiadający na potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży. Bez względu na wynik oceny wniosku o dofinansowanie projektu, Stowarzyszenie widzi potrzebę edukacji w aspekcie ochrony bioróżnorodności poprzez ochronę gatunku żubr, funkcjonującego jako „umbrella species” i w dalszym ciągu będzie realizowało związane z tym cele statutowe.

W lipcu Stowarzyszenie zwróciło się z prośbą o dopuszczenie do udziału w postępowaniach dotyczących zezwolenia na sprowadzenie z zagranicy, hodowlę i przetrzymywanie bizona amerykańskiego - *Bison bison* w Polsce i na podstawie decyzji Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska zostało dopuszczone na

prawach strony do udziału w ww. postępowaniach administracyjnych. We wrześniu przedstawiciel Stowarzyszenia zapoznał się z dotychczasowymi aktami spraw znajdującymi się w urzędzie oraz sporządził z nich notatki. Aktualnie Stowarzyszenie jest na bieżąco informowane o postępowaniach dotyczących przetrzymywania i hodowli bizona w Polsce.

Również w lipcu przez dwa tygodnie przebywali w Polsce dwaj specjaliści z czeskiego Zrzeszenia Hodowców Żubrów (SCHEZ), Martin Ernst i Miloslav Jirků, w związku z unijnym programem edukacyjnym Leonardo da Vinci. Ich pobyt organizowało Stowarzyszenie Miłośników Żubrów, przy współpracy z Nadleśnictwem Kobiór. Naszych gości interesowały przede wszystkim sprawy związane z zarządzaniem populacją żubrów w Polsce i finansowaniem tych działań, a także kwestie zdrowotne i godzenie interesów rolników i leśników z obecnością żubrów, w obszarach konfliktowych. Czescy goście spędzili tydzień w Pszczynie, gdzie szczegółowo zapoznali się z pracą ośrodka hodowlanego, odwiedzili też Ośrodek Hodowli Żubrów w Smardzewicach. Bardzo wysoko oceniają ścisłe współdziałanie środowisk związanych z badaniem, hodowlą i ochroną żubrów w Polsce i wyrażają nadzieję, że podobna współpraca będzie kiedyś funkcjonowała w ich kraju.

W sierpniu Stowarzyszenia Miłośników Żubrów działając na podstawie zezwolenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie przekazało wypreparowany szkielet żubra Ogrodowi Zoologicznemu Dolina Charlotty w Strzelinku oraz wypreparowany dermoplast żubra do Muzeum Przyrodniczego w Jeleniej Górze. Oba eksponaty będą służyły do celów edukacyjnych.

W październiku Zespół Autorów „Operatu Ochrony Żubra” zajął stanowisko wobec opinii dr hab. Rafała Kowalczyka na temat ww. dokumentu. Zgodnie z wynikającymi z niej zaleceniami, można uznać, że Departament Leśnictwa i Ochrony Przyrody MŚ powinien podjąć decyzję o zaniechaniu wszelkiej ingerencji w wolną populację żubra w Puszczy Białowieskiej. W odniesieniu do uwag przedstawionych przez autora Opinii, Zespół nie zgodził się ze zdecydowaną większością stwierdzeń, uważając, że nie spełnia ona cech obiektywności i bezstronności. Swoje stanowisko ze szczegółowym uzasadnieniem Zespół przedstawił w korespondencji z Dyrektorem Białowieskiego Parku Narodowego, przesłanej do wiadomości Głównego Konserwatora Przyrody, Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku.

Pod koniec 2013 roku Stowarzyszenie podpisało umowę ustalającą warunki współpracy z Czechami w projekcie reintrodukcji żubrów, realizowanym na terenie Dopławskich Gór. W tej okolicy istnieje obecnie zagroda przystosowana do zimowego dokarmiania jeleni. Biorąc pod uwagę doświadczenia wcześniejszej współpracy z Czechami, można spokojnie patrzeć w przyszłość, bo nowo powstające stado wolnościowe będzie pod dobrą i fachową opieką.

Wszystkie działania Centrum Ochrony Żubra (European Bison Conservation Center - EBCC) są wspierane przez Stowarzyszenie i stanowią długofalowy program naszej organizacji.

Jednym z ważnych zadań Stowarzyszenia jest pozyskiwanie funduszy na ochronę żubra. W tym roku uzyskaliśmy dotacje od:

banku PEKAO S.A.

Cały czas wspiera nas Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

*Serdecznie dziękujemy wszystkim sponsorom
oraz aktywnie działającym członkom Stowarzyszenia!*

Zarząd SMŻ